

Lányi, Béla: D50 WITH SOUL!
 Citation: Metszet, Vol 14, No 3 (2023), pp 50-55,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.3.7>
 Received: 18 September 2022
 Accepted: 26 April 2023
 Published: 24 May 2023
 THE ARCHDIOCESE OF ESZTERGOM-
 BUDAPEST CONFERENCE CENTRE,
 BUDAPEST, HUNGARY; ARCHITECT:
 TAMÁS NÉMETH
 The conversion of church buildings for secular
 purposes is an increasingly relevant planning task
 these days. We encountered an unusual version of
 this, rich in ideas, near the Városliget in Budapest,
 at Damjanich utca 50. Architect Tamás Németh not
 only recognized the spiritual message of the original
 building, but also adapted it to the 21st century
 environment and made it an attraction of the new
 conference centre. The existing building restored to
 create administration and conference spaces with a
 new addition providing accommodation for visitors.

01

02

03

D50 LÉLEKKEL!

AZ ESZTERGOM-BUDAPESTI FŐEGYHÁZMEGYE KONFERENCIA-KÖZPONTJA | BUDAPEST

Egyházi épületek világi célra történő átalakítása manapság egyre aktuálisabb tervezési feladat. Ennek egy szokatlan jellegű, ötletekben gazdag változatával találkoztunk a budapesti Városliget közelében, a Damjanich utca 50. alatti D50 konferencia-központ esetében. Németh Tamás építész nemcsak felismerte az eredeti épület szellemi és lelki üzenetét, hanem 21. századi környezetbe illesztette és az új konferencia-központ vonzerejévé tette.

- 01 Új arcot öltött a hányatott sorsú, ősi épület
- 02 Szervesen kapcsolódnak a régi és új épületszárnyak
- 03 Az eredeti bejárat megújult térrendszert tár fel

ÉPÍTÉSZ |
Németh Tamás

FOTÓ |
Várallyay Molnár Tádé

SZERZŐ |
Lányi Béla

RÉGEN ÉS MOST

—„A D50-et Mailáth püspök úr vette meg az atyák közösségének” – mondja Blanckenstein Miklós atya, a házat egykor használó Regnum Marianum katolikus közösség tagja. [1; 2, p 9] „Közösségben laktak itt akkoriban olyan papok, akiknek fő feladata iskolai hitoktatás és nem kifejezetten a plébániai munka volt, ezért kellett a ház – magyarázza. – De megváltozott a világ. Ma mi, a közösség tagjai, mindnyájan plébániákon élünk.” Majd rátér az épület történetére, mely kezdettől fogva a főegyházmegye tulajdonát képezte, bár a regnumi atyák* laktak. „Az udvaron kápolna állt, amelyet a II. világháborúban egy bomba elpusztított. A regnumi atyákat a szerzetesrendek feloszlása után a házból elzavarták.** Különféle intézmények működtek a házban, később állami gondozott fiatal házaspároknak volt átmeneti otthona. Ettől a háztól meg kell különböztetni a Magna Domina Hungarorum plébániatemplomot, amely a Dózsa György úton az I. világháború után épült fel. Ezt Rákosiék felrobbantották, a plébánia területe pedig a XIV. kerületi domonkos templomhoz került. A templom és a Regnum-ház tehát két külön egység. Ugyan az atyák akkoriban már nem laktak ebben az épületben, az 1956-os forradalom alatt a Damjanich 52. utcára nyíló szuterénjében egy volt regnumi atya kápolnát rendezett be. Meglepő módon ezt később nem tiltották be.”

—Blanckenstein Miklós atya 1975–1977 között szolgált a pincekápolnában. Az épület ezt követő történetére már személyesen emlékszik. „A rendszerváltás után az egyházi ingatlanrendezés során a Damjanich utca 50. is a rendezendő ingatlanok listájára került. Paskai bíboros úr azt tervezte, hogy az ingatlan viszszaadását követően kedvez a Regnumnak. Az akkori házfőnököt, Györgydeák Márton atyát helyezte oda, hogy a belső udvarba plébániát építtessen. Azonban a ház visszaadása sokáig elhúzódott, mindössze egy kápolna nyílhatott meg az épületben. Mivel ezt használhatták a hívek, ezzel egy időben a régi pincekápolna, mint liturgikus tér megszűnt. A kilátástalan helyzet miatt a főpásztor úgy döntött, hogy a plébánia területét

04 Kerti hangulat a Városligeti Fasor felőli oldalon

véglegesen a Rózsák terei plébániához és a Thököly úti Rózsafűzér Királynéja Plébániához, a volt domonkosokhoz csatolja, Györgydeák Márton atyát pedig elhelyezte. Erdő Péter bíboros úr idején került a D50 véglegesen a főegyházmegye birtokába, innentől válik érdekessé az új funkció – állapítja meg az atya, majd hozzáteszi: A Regnum Marianum közösségének nincs többé lehetősége az ingatlan használatára.”

—Azt is tudni kell, hogy az épület világi célra épült a 19. század végén, mégpedig egy olyan telken, amely a Damjanich utcától a Városligeti Fasorig húzódott. *** Magas belső terei annak a korszaknak az útke-resésére utalnak: miképpen lehet a több emelet elle-nére olyan elegáns városi palotákat építeni, amilyenek addig inkább csak vidéken voltak? A papi közös-ség tényleges ittléte alatt a használat, később pedig az épületet övező városi legendák tették ezt az épü-letet valóban szakrálissá. **** Érthető, hogy nem-csak a Damjanich utca régi lakói, hanem sok magyar katolikus is nagy érdeklődéssel figyelte, hogy mikor történik már valami a hányatott sorsú, ősi épület-tel. Közben a környék egyre erősebben fejlődött. Múzeumok és látványosságok települtek az épület közelébe. Felmentek a telekárak. Bele kellett kezdeni egy hosszan tartó munkába.

AZ ÉPÍTETŐ ELVÁRÁSAI

—Marad-e tehát valami a technokrata branding, vagyis az „D50” mögött a régi Regnum-ház üzenetéből? Átvállal-e az épület valamit a főegyházmegye lelki munkájából, vagy csak áttételesen, jövedelmével támogatja azt? Németh Tamás építész, a budapesti KIMA Studio vezetője átérezte, hogy nemcsak egy régi épület új funkcióra történő adaptálásáról van szó, hanem annak valamilyen módon meg kellene testesí-tenie az épület történelmi és lelki üzenetét is. [6] „Adva volt ez a visszakapott épület, melyet úgy kellett fel-használni, hogy a fenntartó főegyházmegye rendezvé-nyeinek ne csak helyet, hanem jelleget is adjon. Fontos

volt még a jövedelmezőség is, hogy ez az épület tudja támogatni a főegyházmegye vallási tevékenységeit” – vázolja fel az építész a feladatot. Milyen programot kellett tehát megvalósítani? „A mintegy kétszáz fős konferenciateremhez igazodott a többi helyiség listája. Ezt a számot kellett visszaadni egyben és felbontva is – úgy, hogy a kisebb termek összes befogadóképes-sége körülbelül megegyezzen a nagyteremével, mivel egy-egy nagyelőadás után csoportmunka következ-het. Sőt, a 35 összkomfortos szoba férőhelyszámát is ehhez a számhoz kellett illeszteni.”

—A tervezők azonban perspektivikusan gondolkodva kibővítették volna ezt a programot. Szerették volna organikus egységgé formálni a főegyházmegye itteni ingatlanjait: a Damjanich utca 48. alatti egyházi iroda-házat, a D50-et, és az innen átjárással megközelíthető Városligeti fasor 40.-et, a Magyar Katolikus Püspöki Kar székházát. Ha nem is az ő elképzeléseik szerint, víziójuk fő ötlete, az eddigieknél jóval nagyobb befoga-dóképességű csarnok most megvalósul: a 48-as szám belső udvarán egy 300 fős konferenciatermet létesíte-nek a korábbi melléképületek helyén.

HELYSZÍNI ADOTTSÁGOK

—„Az utca felől mindkét oldalon alkalmazkodnunk kellett a meglévő épületekhez – sorolja az építész az ebből fakadó gondokat és gondolatokat. – Nemcsak a szokásos kötöttségeket kellett figyelembe venni, hanem szabálytalanságokat és előreláthatatlan prob-lémákat is. Teljesen helytelen, hogy a nyolcéves használaton kívüliség idejét kihasználva az egyik szomszédos épület (Damjanich utca 52.) tűzfalán egyes lakók önkényesen ablakokat nyitottak, és ezzel korlátozták a mi telkünk lehetőségeit. Azonban nem volt időnk pereskedésre: engedtünk, és az épületet távol tartottuk attól a tűzfaltól. A föld alatti parkolóba vezető rámpát helyeztük el azon a részen, felette pedig szabad légtérrel biztosítottunk. Ez a rámpa az utcai homlokzattól indul, ahol a meglévő homlokzattól

kellett kihalásítani számára egy részt” – fejt ki Németh Tamás. Kétségtelenül szépséghiba, azonban a hely-színi adottságokból következik és kikerülhetetlen.

TÖMEGBŐVÍTÉS, BELSŐ FELTÁRÁS

—Mérlegelni kellett tehát, hogy miképpen lehet az elő-írt programot megvalósítani ezen a helyen, a visszaka-pott volt regnumi székház meglévő építészeti és lelki értékeinek fenntartásával. Gyorsan kiderült, hogy a konferencia-központ helyiségigényei miatt az eredeti épület átalakítása mellett hozzáépítés is szükséges. A kibővített épület komplex, sajátos tömege és kon-túrja a régi épület geometriájából vezethető le. A mos-tani dupla L alaprajz úgy alakult ki, hogy az eredeti épület alaprajzát belső udvarának átlójára tükrözték. Így a régi, félig nyitott udvar geometriája megörzö-dött és felértékelődött akkor is, ha ma már csak az első emeleten jelenik meg, mégpedig a földszinten beépí-tett nagyterem zöldtetőjének méreteiben és formájá-ban. Az új szárnyak metszetben is szinte megismétlik az eredeti épületet, de szerényebben: kisebb belma-gasságokkal és alacsonyabb tetővel. A régi szárnyak helyenként 4,40 méteres belmagasságaihoz képest az új szárnyakban mindössze 3 méteresekeket találunk. Így az új és a régi rész szintjeinek összekötését csak furfangos ötletekkel lehetett biztosítani. Helyenként pótlépcsőfokokat iktattak be. A lift pedig két oldalra nyílik, hogy balra a régi, jobbra pedig az új épület-részre engedje ki utasait.

—Az épület tömegének illetően bővítése után a bejára-tok és a fő helyiségek számára kellett megtalálni azt az elrendezést, amely alkalmas a legkülönbélebb ren-dezvények multifunkcionális lebonyolítására. Ennek gerince a középén található gyalogosbejáró, mely impozánsan tárja fel a központ belső terét. A régi szé-les kapualjából alakították ki. Szép klasszikus oszlopa-ival és boltozataival mindenkit figyelmeztet az épület ősi és szakrális jellegére. Járművel viszont oldalt, a Damjanich utcai homlokzat jobb oldalán lehet behaj-tani, ahol eredetileg szobák voltak. A két bejáró között helyezkednek el a recepció és a biztonsági őrség helyi-ségei, melyek így mindkét oldalt ki tudják szolgálni.

MULTIFUNKCIONALITÁS

—A földszint kerti frontján három terem kapcsoló-dik egymáshoz: a nagyterem (Esztergom terem, 200 főre), a vele párhuzamos kávézó, valamint a mindket-tőt kiegészítő előtér, mely a gyalogosbejáróhoz csat-lakozik. Így a konferenciák szüneteiben a résztvevők számára többféle kikapcsolódási lehetőség is adó-dik. A tervezők ügyes építészeti eszközökkel képeztek az egykor felszabdalt kis terekből szerves és nagyvo-nalúan egyesíthető térrendszert. Különösen érdeke-sek a nagyterem teherhordó, de esztétikai motívumot is képező köroszlopai. A nagyterem megnyílik a kert felé, vagyis jó időben még szabadtéri beszélgetésekre

is ki lehet ülni. Ezt a térrendszert egészíti ki a második szint 60 fős kisebb konferenciaterme, illetve az alag-sor mobilfallal kétfelé osztható előadóterme. A megvalósított multifunkcionalitás azonban, a fenn-tartó eddigi tapasztalatai szerint, problémát is jelent-het. Ha a kávézó nemcsak kávézó, hanem a kültéri parkolók megközelítésére is szolgál, akkor a járká-lás zavarhatja nemcsak a kávézó vendégeit, hanem a szomszédos nagytermet is. Mivel különlegesen ígé-nyes rendezvények speciális térigényt, hosszú előké-sztítést és alapos utómunkálatokat igényelnek, ezek lebonyolítását tulajdonképpen akadályozza az egyéb-ként kiválóan működő multifunkcionalitás, hiszen a legtöbb teret szinte mindig használják. Márpedig az ilyen igényes rendezvények iránt is nagy az érdeklődés, például kormányzati intézmények és cégek részéről.

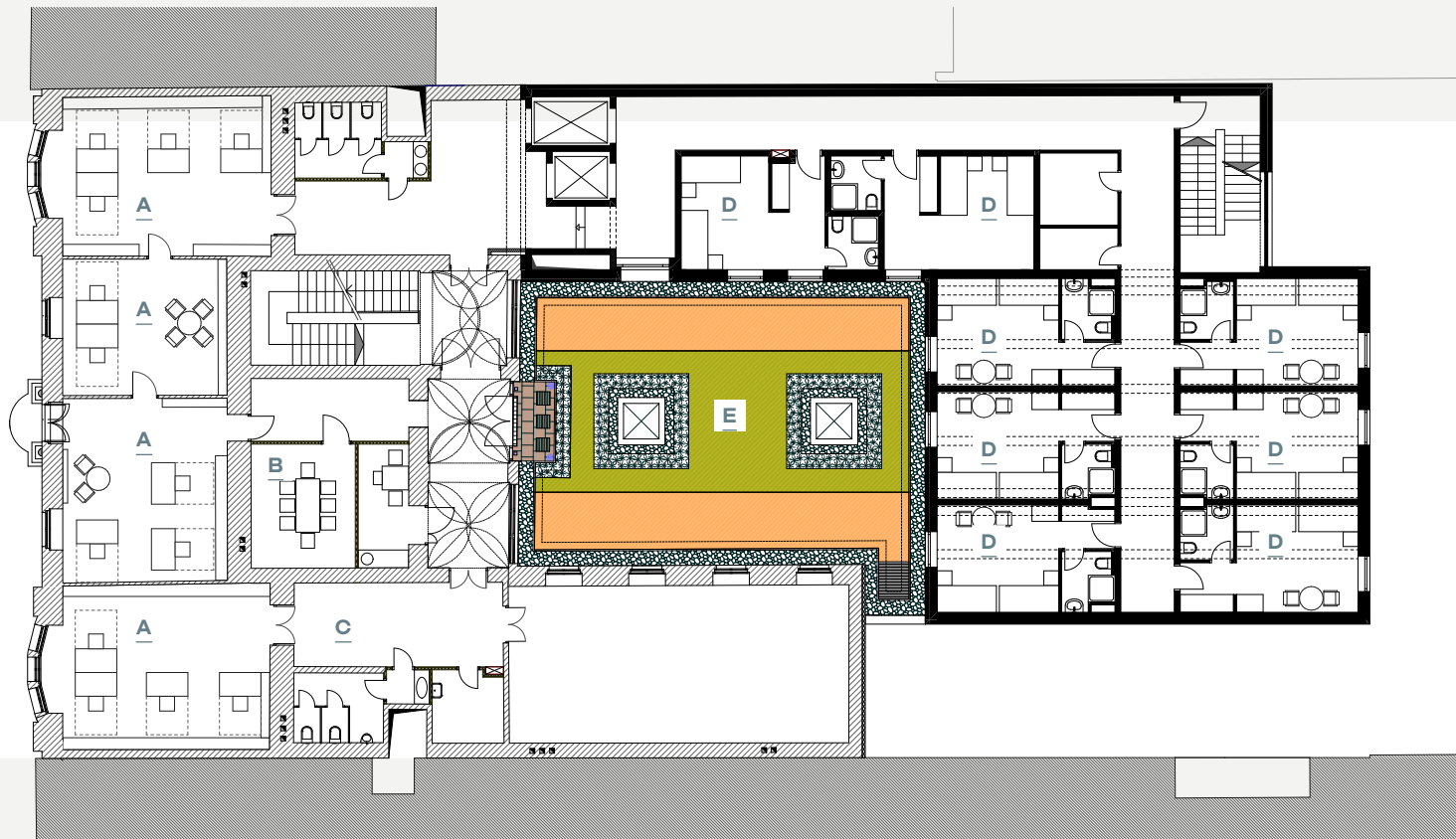
—Van kápolna is. A földszint másik oldalán, a gyalo-gos bejáróból nyílik, mely elvileg a környék híveinek is rendelkezésére állhatna anélkül, hogy belépnének a portán túli területre. Ez építészetiileg biztosítható, azonban mégsem szoktak itt nyilvános szentmisék lenni. Inkább egy őskeresztény közösségi térre, vagy szentségi kápolnára hasonlít a helyiség, melyet azon-ban még nem szenteltek fel. Igen érdekes, komplex megvilágítási rendszert alkalmazott a belsőépítész, melyet a sekrestyéből lehet az igényekhez alkalmazni.

ELLÁTÁS, ELHELYEZÉS

—Reggelit a szállodavendégek számára általában az előterekben szolgálnak fel, különösen a pincszinti terem előterében. A kávézó jobb lenne reggeliztetésre, de általában mégsem erre használják, hiszen a szom-szédos nagyterem igényesebb rendezvényeit zavar-hatná a kávézóban zajló sürgés-forgás. Munkaebédek ugyan megoldhatók a konferenciatermekben, hosz-szabb és fontosabb rendezvényeknél azonban olyan szünetet kell biztosítani, amikor étkezni és kávézni is lehet. Ezt a sokoldalú teremválaszték kiválóan lehe-tővé teszi. Az ételt külső cégek szállítják, de a pin-cében elhelyezkedő melegítőkonyha készíti elő fogyasztásra. Sokféle szállodai szobát kínál a konfe-rencia-központ, ezért ki-ki megtalálja azt, amit igényel és meg tud fizetni. Az elegánsabb szobák természet-e-sen az utcafrontra néznek, míg a hátsó szárnyban fog-lalnak helyet a jutányosabb árúak. Az első emeleten egy tárgyaló előtérrel kiegészített érseki dolgozó- és fogadószobát is kialakítottak, a mindenkor eszter-gom–budapesti érsek, vagy más fontos méltóságok számára.

„KIBÚJTUNK A FÖLDBŐL...”

—A kivitelezés óriási kihívását a földmunkák jelentet-ték, hiszen ez a terület évszázadokon át mocsár volt. A pincegarázs és annak rámpája felül ugyan elválík a szomszéd tűzfaltól, alul azonban, együtt a föld alatti

05

05 Első emeleti alaprajz

06 Lélek és életerő fogad az előcsarnokban

- A | Iroda
- B | Tárgyaló
- C | Nagyterem
- D | Szobaegység
- E | Belső udvar, zöldtető

garázssal, egészen közel haladnak az 52-es szomszéd épület alapozásához, sőt 1 méterrel az alá is ereszkednek. Ezért az alapozásnak azt a szakaszát meg kellett erősíteni cölöpökkel. A gondos tervezés és munka ellenére repedések keletkeztek egyes lakásokban. „Mindegyik lakóval személyesen ültem le tárgyalni – mondja az építész –, és mivel az alapozásokra nem tudunk előzőleg biztosítást kötni, bíboros atya minden károsultat kifizetett. A lakók kizárólag pénzt kértek, és nem az eredeti állapot helyreállítását, hiszen inkább apróbb repedésekről volt szó” – fűzi hozzá. —Aztán egy pillanatra elkomorodik az arca. „Egyszer fél évre abba is maradt az építkezés, mivel a szomszéd épület hátsó erkélyfrontján egyes oszlopok meglazultak és kidőltek. Ezek nem voltak szerkezeti elemek, csak díszítések, de már egy kis mozgás után az épület ezekre terhelt rá, amit nem bírtak. Miután megerősítettük ezeket a szerkezeti elemeket, szerkesztetervető szakvélemények alapján ismét megkezdtük a munkát” – hangzik a „happy end”. Azt is elmondja, hogy az építető eredetileg háromszintes mélygarázt szeretett volna, de mivel ez a terület mocsár volt régen, a talajviszonyok ezt nem engedték meg. Így maradt két parkolószint: egy a felszínen, egy a föld alatt. „Nagy megkönnyebbülés volt, amikor végre kibújtunk

a földből” – emlékszik vissza Németh Tamás. Utána már, a tapasztalt kivitelezőnek és a jól megalapozott terveknek köszönhetően ütemesen folytathatott a kivitelezés.

RENDSZERBEN GONDOLKODÁS

„Itt is rendszerben kell gondolkodni ahhoz, hogy sikeresek legyünk. Sokféle tevékenység céltudatos és jól koordinált rendszerében” – fűzi hozzá egy helyi vezető, aki ezt a rendszerképességet tartja a konferencia-központ fő építészeti értékének. Valóban, ez az épület nemcsak időbeli rendszereket, újat és régít kapcsol össze, hanem olyan hatékony térrendszert biztosít, mely fizikai, szellemi és lelki élményt nyújt, a feladatok hatékony elvégzése érdekében. Fontos, hogy az építész által megálmodott és anyagba öntött rendszerhez a főegyházmegye olyan menedzsmentet rendel hozzá, mely szintén rendszerben gondolkodik. Viszont az is nagyon fontos, hogy ennek a konferencia-központnak lelke is legyen: nemcsak elvben, hanem a dolgozók hozzáállásában is. A pragmatikus elnevezés ellenére is.

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Interjú Blanckenstein Miklós atyával (kézirat)
- [2] **Dobszay, János:** *Így - vagy sehogy! Fejezetek a Regnum Marianum életéből*, Budapest 1991.
- [3] Schematismus Venerabilis Cleri Archidiocensis Strigoniensis, Esztergom 1916, p 242.
- [4] **Emődi, László:** *A Regnum Marianum története, 1900-1970*, Budapest 2016, pp 64-65.
- [5] Az Andrássy úti villanegyed monográfia előkészítő munkáinak folytatása és lehető befejezése [pályázat], hozzáférhető: <<https://docplayer.hu/2670023-Palyazat-cime-az-andrassy-uti-villanegyed-monografia-elokeszito-munkainak-folytatasa-es-leheto-befejezese.html>> [utolsó belépés: 2023-04-14].
- [6] Interjú Németh Tamás építésszel (kézirat)

VEZETŐ TERVEZŐ, IRODAVEZETŐ: Németh Tamás | TERVEZŐIRODA: Kima Stúdió Kft. | ÉPÍTÉSZ TERVEZŐ: Debreczeni Árpád | ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRS: Török Zsófia | BELSŐÉPÍTÉSZ TERVEZŐ: Kutlik Csilla | TARTÓSZERKEZETI TERVEZŐ: Stágel László | GÉPÉSZETI TERVEZŐ: Mangél Zsolt | ELEKTROMOS TERVEZŐ: Kapitor György | TŰZVÉDELME: Decsi György | KÖRNYEZETTERVEZÉS: Andaházy László | GENERÁLKIVITELEZÉS: Laterex Zrt.

* Az egyházmegyei sematizmus az állományba vett Regnum Marianumot a következő szavakkal említi: „Sacerdotes adioec in instituto Regnum Marianum habitantes”, azaz „Főegyházmegyei papok, akik a Regnum Marianum Intézetben laknak”. [3]

** Emődi László egykori házfőnök így emlékezik vissza: „Azt sem Hamvas püspök úr, de még Beresztóczy helytartó sem kockáztatta meg, hogy feloszlassa a Regnumot. Végül is úgy kezdődött, hogy a helynök elrendelte, ne misézünk a Házban. Írásban kaptuk a szót. Házfőnökünk, Werner atya azt felelte, hogy ez a rendelkezés „iure divino” nem érvényes. Ijedt világ volt akkor Budapesten. A szerzetesrendek feloszlása folyamatban volt. Egyes rendházakat erőszakkal kiűrtettek, és a rendtagokat internálták. A hittan oktatóit nemrégiben bocsájtották el. Egy-két szóért börtönt, internálást lehetett kapni. Szájáról szájra szállott abban az időben házfőnökünk bátor szava: „iure divino”. Ébresztő hatása volt! Isteni jogra hivatkozott. Maga az is merész dolog volt, ha valaki azt mondta: létezik isteni jog. Istennel is számolni kell! Werner atya tekintélye eltérébelyesedett Budapesten. Azzal folytatódott, hogy az Esztergomi Főegyházmegye főlagánlotta a maga tulajdonát képező Damjanich u. 50. számú házat államosításra. Államunk elfogadta a felajánlást, és sürgette, hogy a kiűrtett házat adja át neki az egyházmegye. Így az Érseki Főhatóság elrendelte, hogy a Házat hagyjuk el. Mindegyikőnknek dispozióció adott. Nem esett egyetlen szó sem a Regnum Marianum megszüntetéséről.” [4]

*** A fasori kertek Damjanich utcai felének változása csak részben egyezett meg a Benczúr utcaival. A régi földszintes házak itt is sorra eltűntek, csak az utca elején a két egykori Sebastiani-féle házra emeltek emeletet, közülük az egyikben működött a két világháború között híres németnyelvű iskola, a Reichsdeutsche Schule/ a Reichschule. A többi épület eltűnt, és helyükre bérházak épültek az 1880-as évektől folyamatosan az 1930-as évekig. A bérházak tervezői általában kihasználták a telek fekvéséből adódó előnyöket, és az utcai szárny mögé, a belső udvar túloldalára egy kerti szárnyat is építettek, amelynek lakói a fasori kertekre nyíló ablakok előnyeit élvezhették. Ez a rendszer hasonló volt a Benczúr utcai palotákéhoz, ámde ezek a házak nagyobbak, általában háromemeletesek voltak, és nem egy, hanem sok lakás volt bennük. Az egykori Kassalik-telek Damjanich utcai oldalára már a húszas évek végén épült a 40-42. szám alatti hatalmas Ikerbérház; ezek az épületek egy új beépítési rendszert preferálva, főfrontjaikkal nem az utcára, hanem egymás felé fordulnak. [5]

**** A Ház eredeti állapotát így mutatja be egy visszaemlékező. „A Ház homlokzata beillett a többi Damjanich utcai ház közé. Díszes, nehéz kovácsoltvas kapuja volt. Amint beértünk, négyszögletes, keramitos udvarra értünk. Ezt a kis udvart latinos szokás szerint kvadrumnak neveztük. A kvadrumban állva kiderült, hogy a Ház háromemeletes és »U« alaprajzot képez. Ennek az U-nak nyitott részét beépítette a kápolna. A kápolna szép épület volt, a századvég kevert stílusában. A főoltár és a két mellékoltár azért volt szükséges, mert a közösség máshol el nem foglalt papjai mind ott miséztek. A kápolna homlokfalának jobb szélén, kis ajtón át, ki lehetett jutni az udvarra. Ez emlékezetem szerint elég nagy volt, mert még métát is tudtunk játszani benne... Az udvar végén, később földszintes, de terjedelmes házacska építettek. Ennek »cserekészház« volt a neve. [2, pp 16-17]